

BOLDOG ÚJÉVET!

Már a XIV. századtól küldtek írásban üdvözlőlevelet újév napján. Idővel az egyszerű jókívánságok verses köszöntőké terebélyesedtek, s az üdvözlőlappok plakátméretűek lettek. Ezeket – a Házi áldáshoz hasonlóan – kiakasztották a szoba falára. A XVIII. században a divatos vizitkártyák és névjegyek hatására az újévi üdvözlés ismét kisméretűvé vált, és elvesztette vallásos jellegét. A XVIII. század végén összehajtható, mozgatható alakos üdvözlőkártyák váltak divattá. A XIX–XX. századi kártyákon a kéményseprő, a házmester, a szemetes kíván boldog újévet, és aprópénzért tartja a markát. Az újévi képes levelezőlapokon a malac, a szerencsepátkó, a négylevelű lóhere és a kéményseprő a leggyakoribb szerencsehozó alak. Ezek a szimbólumok újabb keletűek, a városi kultúra elemei. Valószínűleg a kéményen közlekedő Mikulás dicsfényéből ragadt valami a kéményseprő alakjához is. De az is lehetséges, hogy azért tulajdonítanak különleges erőt a kéményseprőnek, mert fekete lévén az ördöghöz hasonlít, aki ezért nem bántja őt.

A hát lapon látható, plakátméretű újévi üdvözlőlevelet Falka Károly és fia, Gyula, sepsiszentgyörgyi kéményseprők nyomtatatták az 1923-as évre. Falka Károly a Székely Nemzeti Múzeumnak is ajándékozott egy köszöntőt. Kihasználva, hogy a kéményseprőt szerencsét hozó személynek tartják és ábrázolása gyakori az újévi köszöntőkön, egyúttal önmagukat is reklámozták. A vers részletezi a kéményseprők egész évi kiváló munkáját, s szerencsét kíván. A sepsiszentgyörgyi családi kéményseprő-vállalkozás „extra-szolgálatása” az újévi köszöntők küldése. Napjainkban is találkoznak hasonló a jelenséggel: intézmények, vállalkozások, cégek az ünnepek alkalmával a köszöntőket felhasználják üzleti kapcsolataik erősítésére.

DEMETER ÉVA



A TELEVÍZIÓK MŰSORAIBÓL

■ **A yorkshire-i nyomok rejtélye** című angol film – január 5-én 15.20-kor kerül a Duna Tévé műsorába. Észak-Yorkshire partszakaszát a viharos Északi-tenger hullámai mosásák. Apálykor ez a part egészen különös formát mutat. Jól látni, hogy a kőzetágyban négyzetes lyukak vannak, valamint párhuzamos vajatok, melyek hosszan futnak a sziklás parton. Vajon mik ezek? Természetes képződmények, vagy más módon keletkeztek?

■ Dr. Balázs Dénes világljáró geográfus már gyerekként fényképezőgéppel járta a környéket, első expedíciója pedig egy kerékpártúra volt. Hivatalnokként kezdett dolgozni, majd főállásban hódolt barlangkutató szenvedélyének. 1954. november 14-én a rádió szenzációs hírt közölt: Balázs Dénes új barlangot fedezett fel az Aggteleki-karszt területén, melyet Szabadság névre kereszteltek... Életútjáról szól az **Életem – utazásaim** című ismeretterjesztő film január 5-én 15.55-kor a Duna Tévé.

■ **A Terror Londonban** című megrendő dokumentumfilmben hozzátartozók, túlélők és mentőmunkások beszélnek a legkritikusabb pillanatokról. A drámai visszaemlékezések és a londoni térfelügyelő kamerahálózat felvételei egymást kiegészítve szívszorítóan pontos és részletes képet tárnak elénk az ötvenkét halálos áldozatot követelő véres londoni robbantásokról január 6-án 20 órakor a NatGeon.

■ **A színek világa** című nyolc részes német sorozat első epizódjában – január 7-én 9.40-kor a Duna tévé – az alapszínekről hallhatunk; egyebek közt megtudhatjuk, hogyan érzékeljük a sárgát, a kéket és a vöröset.

■ A halottak titkai sorozatban a **Halhatatlan Lenin-kultusz** című film nyomán követi Ilja Zbarszkij, Lenin egyik balzsamozójának különleges, ám szörő-szóra igaz történetét. A NatGeo filmje – január 9-én 22 óra-

kor – azt mutatja be, miként vált Vlagyimir Iljics Lenin minden szovjetek és a modern tudomány apjává! Megtudhatják, hogy építette ki Sztálin a Lenin-kultuszt, és miként vált Lenin, a vezér örökéletűvé.

FIGYELMÉBE AJÁNLJUK!

MIRŐL ÍR A TERMÉSZET VILÁGA?

Szinte hihetetlen, hogy a XX. század egyik legkiemelkedőbb fizikusáról, a Nobel-díjas Max Bornról egészen 2005-ig nem jelent meg összefoglaló munka. E hiányt pótolja Nancy Greenspan könyve, melyet Bencze Gyula ismertet *A kvantummechanika elfelejtett apostola* címmel. Folytatódik Tímár József cikke a rettegett rákról – ezúttal az áttétképzés folyamatát ismerhetjük meg. A kaosz-sorozatban Domokos Gábor közöl tanulmányt *Dialógus a kontinuumról* címmel. A szerző érdekes feldolgozási módot választott: Arisztotelésszel társalog a kaotikus dinamikai rendszerekről. Németh Géza antarktiszi hajóútra hívja meg az olvasót. Írásából azt is megtudhatják, hogyan zajlik az élet egy ilyen „expedíciós” hajó fedélzetén.

Vekerdi László Bolyai János marosvásárhelyi kéziratai között búvárkodik. A 2004. évi egyik kémiai Nobel-díjas, Aaron Chiechanover munkásságát Simon Ágnes mutatja be. Milyen szerepet játszanak életünkben a szagok és illatok? – erről szól Inzelt György *Illatos utakon egy kémikus orra után* című cikke. Száz évvel ezelőtt született a XX. század egyik legnagyobb csillagásza, Gerard Kuiper. Munkásságát Szabados László elemzi. Egy meteorológus szerzőhármass 2005 nyarának hazai időjárásai szélsőségeit veszi górcső alá. A Mi a titka? sorozatban Róka András írása olvasható, *Hogyan ég a gyertya?* címmel. A Liptói-havasok pleisztocén eredetű formakincsét Vágány Zoltán mutatja be. 2005-ben avatták fel hazánk első PET/CT-központját. Silberer Vera írása azt az utat vázolja fel, amely elvezetett a korábban önállóan alkalmazott berendezések házasságához.

NÉPI KEGYKÉPEK, KEGYTÁRGYAK AZ INTERCISA MÚZEUMBAN

Február 19-ig látogatható a dunaújvárosi Intercisa Múzeumban a *Kisjézusok – A népi vallásosság emlékei* című kiállítás. A tárlaton üvegképeket, tűkorképeket, szentképeket, Mária-házakat, Mária szobrokat láthatnak az érdeklődők a Népzei Múzeum egyházi gyűjteményéből, a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum, valamint az egi Dobó István Vármúzeum néprajzi gyűjteményéből és magántulajdonban lévő műtűrgyakból.

INERS DUPLA- ÉS MIKROGRAVITÁCIÓS ÁLLAPOTOK

A fenti címmel Lakner Antal kiállítása látható a Trafó Galériában (Budapest IX. Liliom u. 41.). Lakner Antal a kilencvenes évek eleje óta a magyar képzőművészet színpadán az egyik legaktívabb, és kétségtelenül nemzetközileg is egyik legsikeresebb képviselője. A kiállítás január 12-ig látogatható.

*** KITAIBEL ***

E számunknak a KITAIBEL PÁL KÖZÉPISKOLAI BIOLÓGIAI TANULMÁNYI VERSENY anyagát adó cikke: *Záratermő újítások*

ÉLET-TUDOMÁNY

megrendelhető

- a kiadónál (tel.: 266-9290, fax: 318-6668),
- a könyvboltban (fax/tel.: 267-2780),
- a szerkesztőségben (fax/tel.: 338-2472), eltud@elender.hu
- információ, reklamációk: 317-9999.

Találkozzunk az interneten is!

- ÉT-online: <http://www.eletestudomany.hu>
- ÉTarchivum: <http://www.sulinet.hu/eletestudomany/archiv>
- E-mail: eletestudomany@mhk.hu
- E-mail: eletestudomany@sulinet.hu